

โครงการศึกษาการพนันกับการแข่งเรือยาวประเพณี¹

A study of a Connection between Gambling and Long Boat Racing

Supanee Kluanklad²

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาจากการเก็บข้อมูลจากเอกสารจากเอกสาร
ชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง จากบันทึกคนท้องถิ่น บันทึกราชการ รวมถึงการศึกษา
ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแข่งเรือยาวประเพณี นอกจากนี้ได้ใช้วิธีการวิธีการสัมภาษณ์
เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และ
สังเกตการณ์ในกิจกรรมการแข่งขันเรือยาวประเพณีเป็นการค้นหาและดึงเอาความรู้
จากผู้มีประสบการณ์ตรงเพื่อศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองจาก
การเล่นพนันและข้อเสนอแนะทางการแก้ไขในเชิงนโยบายสัมภาษณ์เชิงลึกในพื้นที่
ศึกษาจังหวัดพิษณุโลกและพิจิตรเพื่อประมวลสถานการณ์และรูปแบบ “การเล่นเรือ”
คือ การพนันขันต่อรูปแบบหนึ่งเพื่อทายผลการแข่งขันเรือคู่แข่งซึ่งมีเครือข่ายของ
คนเล่นแบ่งออกเป็นกลุ่มเพื่อน กลุ่มคนในวงการแข่งขันเรือยาว และกลุ่มเซียนพนัน
ที่ติดตามการแข่งขันเรือในแต่ละสนาม โดยวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง
และเครือข่ายการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณีที่สัมพันธ์กับทีมจัดงาน ทีมเรือฝีพาย
มืออาชีพ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการแข่งเรือยาว

¹ โครงการวิจัย ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาวิจัยจากศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน คณะ
เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยมีระยะเวลาในการดำเนินการตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน 2555-31 ตุลาคม 2556

² A Research project has been supported by Center for Gambling Studies, Faculty of
Economics, Chulalongkorn University, Thailand. The period of project is November 1, 2012
to October 31, 2013. E-mail: Supanneek@nu.ac.th

สำหรับบทความนี้นำเสนอการเปลี่ยนแปลงการแข่งขันเรือยาวประเพณีที่แข่งขันในแม่น้ำน่าน กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลกและพิจิตร เพื่อประมวลสถานการณ์การแข่งขันเรือยาวประเพณีในมิติต่าง ๆ บริบทการแข่งขันเรือยาวประเพณีในอดีต-ปัจจุบัน โดยวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างและเครือข่ายการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณีที่สัมพันธ์กับทีมจัดงาน ทีมเรือ ฝีพายมืออาชีพ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการแข่งเรือ ปัจจัยและเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลง รวมถึงเครือข่ายและความสัมพันธ์ของผู้เล่นพนันทายผลการแข่งขันเรือยาวประเพณี

คำสำคัญ: การพนันขันต่อ การแข่งเรือยาวประเพณี

Abstract

A long boat race has been evolved from a transport mean of a riverine inhabitant to a sport. It's origin can trace to a religious festival which a villager takes part in a long boat race as a recreational activity. Such an annual event has been developed gradually to create a cooperative mechanism in the community. Also an incentive for a competition has been initiated which lead to an emergence of a reward system. Over the time of the process, gambling is a core part which shapes a pattern of the game.

The study uses an in-depth interview technique in order to compile a situation and pattern of "boat race gambling" in the areas of Phitsanulok and Phichit Provinces. The culmination is to analyses the changes in a structure and a network of a long boat race management which relates to various stakeholders such as a boat racing organizer, a boat racing team, a professional boat rower and related businesses. Notably, a gambler is a crucial factor which plays a key role and has been transformed on such changes simultaneously. There are three groups of gamblers; an insider of a long boat race, a professional gambler and

a supporter of a long boat team. A decrease of a boat travelling is a consequence of socioeconomic and political conditions. These cause a shift in a pattern of the race which “a traditional recreation” overlap with “a sport”

Currently, local authorities, particularly the head of a village and local administrative organizations, promote the event as a traditional preservation and tourism advertising through an annual festival of the community. As a sport, its practices, rules and regulations have been developed to be standardized. The number of racing arenas have been increasing. A successive competition contributes to an improvement and maintenance of a team to attain victory. Moreover, the audience is an essential component of a game who the organizer have to provide the number of seats in a nearby area of a finish line. In addition, a live broadcast of an event in major arenas is one strategy of encouragement. Such changes indicate a patronage system among stakeholders in a long boat race which establish the intricate of gambling along with an increasing quantity of a race and a considerable amount of money bet.

Keywords: gambling, a long boat race

1. พัฒนาการการแข่งขันเรือยาวประเพณีจากอดีต-ปัจจุบัน

อดีตการใช้เรือพายเพื่อการคมนาคมเป็นพาหนะที่สำคัญของชาวบ้านที่อยู่ตามที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำในเขตภาคกลางมักจะใช้เรือเป็นพาหนะไปทำบุญ มักจะมีการจัดขบวนแห่เรือเพื่อนำองค์กฐิน องค์ผ้าป่าไปยังวัดเมื่อเสร็จพิธีการทางศาสนาแล้วเพื่อความสนุกสนานและความเพลิดเพลิน จึงได้จัดแข่งขันเรือยาวขึ้นด้วยเป็นการสร้างความสามัคคีและด้วยความเชื่อว่าผู้ที่เข้าร่วมแข่งขันจะได้บุญทางหนึ่งด้วย เมื่อกิจกรรมดังกล่าวได้กระทำเป็นประจำทุกปี ก่อเกิดพัฒนาการในสร้างกลไกความร่วมมือของชุมชน มีการบริหารจัดการสร้างแรงบันดาลใจ หรือเงื่อนไขในการดำเนินการเพิ่มเริ่มมีการมอบรางวัล เช่น ผ้าแพร ผ้าห่มพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำวัด เพื่อนำ

ไปประดับโชนเรือที่ชนะ สอดคล้องกับความเชื่อเรื่องความเป็นสิริมงคลแก่ทีมเรือ และคุ้มบ้านคุ้มวัดที่ได้รับรางวัล ต่อมารางวัลพัฒนามาเป็นของใช้ เช่น ผ้าขาวผ้านาฬิกา น้ำมันก๊าด ฯลฯ จนกลายมาเป็นถ้วยรางวัลและเงินรางวัล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ถึงความเป็นมาของการแข่งเรือยาวประเพณีทำให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจกรรมการแข่งขันเรือยาวที่สะท้อนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ดังจะเห็นได้จาก “...กีฬาเรือยาวเป็นกีฬาชาวบ้าน สังเกตจากฝีพายมีคนทุกเพศ ทุกวัย เด็ก ผู้ใหญ่ มีคำกล่าวว่าเป็นกีฬาที่เด็กดูได้ ผู้ใหญ่ดูดี พระ เณร เชื้อดูแล้วก็ไม่เป็นอาบัติ เพราะว่าเรือเป็นประเพณีที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนา...เรือเป็นสมบัติของชุมชน...”³

สมัยก่อนเรือยาวจะมีการแข่งขันโดยใช้แม่น้ำหน้าวัดเป็นสนามแข่งขัน โดยมีพระจะเป็นผู้ดูแลรักษาเรือ ส่วนฝีพายเป็นคนท้องถิ่น ต่อมาเมื่อการแข่งขันเรือเป็นที่นิยมกันแพร่หลายสนามแข่งขันก็ยังเป็นสนามหน้าวัด เช่น หน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (วัดใหญ่) จังหวัดพิษณุโลก หน้าวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร

หน่วยงานจากภาครัฐที่เข้ามาสนับสนุน คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เริ่มสนับสนุนการแข่งขันเรือยาวประเพณีนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์กีฬาทางน้ำบนพื้นฐานทางวัฒนธรรมประเพณี โดย ททท.เข้ามาส่งเสริมการจัดแข่งขันเรือยาวชิงชนะเลิศแห่งประเทศไทยเป็นครั้งแรก ที่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร จัดหัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้ชนะการแข่งขันดังกล่าวจะได้รับถ้วยรางวัลเกียรติยศและเงินสด ซึ่งนโยบายหลักของการเข้ามาสนับสนุนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) คือ กิจกรรมการแข่งขันเรือเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน บ่งบอกถึงความเป็นไทย เป็นการอนุรักษ์มรดกไทย และเสริมสร้างความสนุกสนาน ทั้งผู้ชม และผู้เข้าแข่งขัน ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ชุมชนสามารถดำรงการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่ไว้และก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจอันจากรายได้จากการท่องเที่ยวนอกจากนี้ ททท. ยังได้จัดกิจกรรมส่งเสริม

³ ขวัญทอง สอนศิริ, เลขาธิการชมรมเรือยาวจังหวัดพิษณุโลก กรรมการบริหารสมาคมเรือพายแห่งประเทศไทย. สัมภาษณ์. 24 พฤศจิกายน 2556.

การท่องเที่ยวแข่งเรือประเพณีทั่วทุกภูมิภาค มีการโหมประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งวิทยุโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ส่งผลให้เกิดการรับรู้ตารางการวัน เวลา และสถานที่จัดแข่งขันทั่วประเทศ

ต่อมาได้มีการพัฒนาการแข่งขันเรือยาวประเพณีมาเป็นกีฬาชาวบ้าน ส่งผลให้เกิดพัฒนาการแข่งขันที่มีมาตรฐาน จึงแบ่งการแข่งขันออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ประเภทเรือยาวใหญ่ ขนาด 41-55 ฝีพาย 2) ประเภทเรือยาวกลางขนาด 31-40 ฝีพาย 3) ประเภทเรือยาวเล็ก ขนาดไม่เกิน 30 ฝีพาย การแข่งขันในช่วงแรกเป็นการเชิญให้เรือดังในแต่ละภูมิภาคมาแข่งขัน จึงก่อเกิดระบบการ “เชิญเรือ” ซึ่งมีคณะกรรมการจัดการแข่งขันเป็นผู้ทำหน้าที่หาข้อมูลเรือในแต่ละภูมิภาค สืบค้นประวัติและผลงานชัยชนะที่ผ่านมา รูปแบบการบริหารจัดการแข่งขัน จึงทำการทาบทามจากคณะกรรมการเพื่อเชิญเข้าร่วมแข่งขัน การแข่งขันในสนามต่าง ๆ มีค่าใช้จ่ายสูง ทางคณะกรรมการจึงเสนองบประมาณค่าลากจูงให้เรือที่เข้าร่วมแข่งขันด้วย โดยกำหนดกติการ่วมกันว่า “เรือทุกลำที่ได้เข้าร่วมแข่งขันจะได้รับค่าลากจูงตามสมควรแกระยะใกล้ไกล แต่เรือที่ได้รางวัลไครรางวัลหนึ่งแล้วจะไม่ได้รับค่าลากจูง” ซึ่งการพิจารณาค่าลากจูงเป็นไปตามมติที่ประชุมของคณะกรรมการจัดงานเป็นหลัก

ปัจจุบันนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล) ได้เข้ามามีบทบาทในการจัดแข่งขันเรือยาวประเพณีเพิ่มมากขึ้น หลายหน่วยงานได้เข้ามาร่วมจัดกิจกรรมในด้านหนึ่งถือเป็นการฟื้นฟูอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบการจัดงานมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมีพิธีการ ขั้นตอน กติกาการแข่งขันที่พัฒนาขึ้นมา พัฒนาการของรูปแบบการแข่งขันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม สอดคล้องกันระหว่างกิจกรรมงานประเพณีและการบริหารจัดการงบประมาณของหน่วยงานซึ่งเป็นเจ้าภาพหลักผู้สนับสนุนสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) สถานที่จัดการแข่งเรือที่มีรูปแบบและพิธีกรรมจึงสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา คือ วัด จากเดิมการจัดแข่งขันเรือยาวประเพณีจะจัดที่วัดต่าง ๆ ตามริมแม่น้ำสายหลัก (ลำน้ำปิง วัง ยม น่าน) โดยมี “คณะกรรมการจัดงาน” ที่มี

เจ้าภาพร่วมจากหลายภาคส่วน เช่น ฝ่ายจัดหารายได้ มีหน้าที่จัดหารายได้ทั้งปวงจากการจากการประมูลของเอกชนที่ขายสินค้าในบริเวณสถานที่จัดงาน รายได้จากการเก็บบัตรผ่านเข้าชมการแข่งขัน รายได้จากการบริจาค รวมถึงรายได้จากการขายวัตถุมงคล ดอกไม้ รูปเทียน ฯลฯ

2) สถานที่จัดการแข่งขันเรือยาวที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเลือกจัดเพื่อการฟื้นฟู อนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งผลให้รูปแบบของสนามการแข่งขันเพิ่มมากขึ้น ต่อมา มีการจัดแข่งเรือในพื้นที่ที่มีลำน้ำสายหลักไหลผ่านมักจัดงานในแม่น้ำสายรอง (หรือลำน้ำสาขา) บริเวณลำคลองชลประทานหรือแม้กระทั่งในอ่างเก็บน้ำ เป็นต้น โดยมี “คณะกรรมการจัดงาน” คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลักในการจัดการ จะมีแบ่งหน้าที่ให้เจ้าภาพร่วมมามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและกำหนดรูปแบบการจัดตามสถานการณ์ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองในชุมชนและท้องถิ่น

จากความเปลี่ยนแปลงเมื่อมีบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดการแข่งเรือยาว ส่งผลให้รูปแบบและพิธีกรรมบางอย่างที่มิได้จัดเช่นในอดีตได้มีเพิ่มขึ้น เช่น พิธีการมอบเงินรางวัลสำหรับเรือที่ชนะเลิศในการแข่งขัน มีการมอบถ้วยพระราชทาน ถ้วยเกียรติยศ เกิดการการรับสมัครเรือจากภูมิภาคต่างๆ สามารถเข้าแข่งได้ในแต่ละสนามที่จัดได้ ก่อเกิดองค์กรความร่วมมือ สมาคมเรือยาว กลุ่มชมรม ฯลฯ ขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ไปในวงกว้างถึงเครือข่ายทางการเมืองในระดับท้องถิ่นด้วย สิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้นเป็นพัฒนาการของกิจกรรมการแข่งขันเรือยาวประเพณีมาเป็นรูปแบบเกมส์การแข่งขันกีฬาสมัยใหม่ชื่อว่า “กีฬาพื้นบ้าน” และยังใช้ชื่อเรียกกิจกรรมการแข่งขันดังกล่าวว่า “การแข่งขันเรือยาวประเพณีไทย” หรือ “การแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทานฯ”

ต่อมา ก่อเกิดการจัดการแข่งขันประเภท “เรือยาวจ้าว” การก่อเกิดเรือยาวจ้าวนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กล่าวถึงความนิยมแข่งกันในงานที่มีใช้แม่น้ำสายหลักซึ่งทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานราชการต่างๆ มีงบประมาณในการจัดงานสืบสานประเพณีแข่งเรือขึ้นมาโดยใช้สถานที่ในการแข่งขันในท้องถิ่นที่เป็นแม่น้ำสาขา ห้วย หนอง คลองชลประทาน อ่างเก็บ เป็นต้น การพัฒนาเรือจ้าวขึ้นมา

จึงเป็นที่นิยมเพราะใช้ฝีพายน้อยค่าใช้จ่ายไม่สูงมากเกินไป การขนส่งชักลาก เรือและฝีพายทำได้ง่าย สะดวกในการบริหารจัดการ⁴

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หัวหน้าทีมเรือ พบว่า การก่อเกิดทีมเรือและฝีพายมีออาชีพ หลายทีมมีประสบการณ์ในการลงแข่งขันประเภทเรือจ้ว ฝีพายหลายทีมรวมสามารถลงแข่งประเภทเรือเล็กได้ และหากมีโอกาสมักจะชวยเรือช่ายกันเป็นกลุ่ม ทีมเรือประเภทเรือยาวกลาง แต่เรือยาวใหญ่ส่วนมากจะเป็นกลุ่มสปอนด์เซอร์ใหญ่ สนับสนุนชัดเจน การก่อตัวของทีมเรือขนาดเล็กและกลาง เมื่อมีศักยภาพในการระดมทีมได้อาจจะมีผลเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับทีมเรือกลุ่มอื่น ๆ ในบางสถานการณ์ที่ทีมเรือขาดกำลังคน เช่น ฝีพายบาดเจ็บ ไม่สบาย ติดภารกิจอื่น เป็นต้น

พัฒนาการของเรือจ้ว ในแต่ละพื้นที่มีความสอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่สนับสนุนกิจกรรมของเยาวชน จึงก่อเกิดการพัฒนาการแข่งขันเรือในกลุ่มเยาวชนขึ้นมาในทุกภูมิภาค ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาเรือจ้วขึ้นมาฝีพายจำนวนหนึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนที่ได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมแข่งเรือสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ถือเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และให้มาทำกิจกรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารมักจะตั้งงบประมาณในการดำเนินการไว้ในแต่ละปีงบประมาณ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมของเยาวชนทั้งหมดเป็นปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่มีผลทำให้กระแสการแข่งขันเรือยาวเพิ่มปริมาณสนามแข่งมากขึ้นในแต่ละภูมิภาคด้วย⁵

⁴ นาย ก. (นามสมมติ) ผู้จัดการเรือยาวไทรทอง กระจังแดง จังหวัดนครสวรรค์. สัมภาษณ์. 1 กันยายน พ.ศ. 2555.

⁵ บัญชา คารวะ,เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร. สัมภาษณ์. 22 พฤษภาคม 2556.

ปัจจุบันการแข่งขันเรือยาวประเพณีสามารถจำแนกประเภทแบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ

ประเภท	รายการ	จำนวน (ฝีพาย)	หมายเหตุ
1	เรือยาวใหญ่	41-55 คน	ฝีพายสำรอง 10 คน รวมทีมละไม่เกิน 65 คน
2	เรือยาวกลาง	31-40 คน	ฝีพายสำรอง 10 คน รวมทีมละไม่เกิน 50 คน
3	เรือยาวเล็ก	ไม่เกิน 30 คน	ฝีพายสำรอง 5 คน รวมทีมละไม่เกิน 35 คน
4	เรือยาวจั่ว	3-12 คน	3 คนขึ้นไปแต่ไม่เกิน 12คน*
5	เรือยาวท้องถิ่น	เท่ากับประเภท เรือเล็ก* เรือกลาง* เรือใหญ่*	เป็นรอบการแข่งขันสำหรับเรือที่ส่งแข่งขันจะต้องมีฝีพายจำนวนหนึ่ง* อยู่ในภูมิลำเนา
6	เรือยาวเยาวชน	3-12 คน	กำหนดอายุฝีพายไม่เกิน 18 ปี*

หมายเหตุ * ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการจัดการแข่งขันเป็นกำหนดกติกา โดยมีปัจจัยเรื่องสถานที่ ระยะทาง เงินรางวัล และงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนในการบริหารจัดการ

ปัจจัยและเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลง

การแข่งขันเรือยาวได้สะท้อนสังคม สภาพของสังคมเป็นลักษณะตัวใครตัวมัน การเอาแรงเริ่มหมดไป การทำสิ่งใดก็ต้องได้รับผลตอบแทนเป็นเงิน ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาลดลง วัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาจิตใจ ก็เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะของการพัฒนาวัตถุยิ่งขึ้น การแข่งขันเรือยาวจึงเป็นการแข่งขันเพื่อรางวัลและเงินจากการพนันมากกว่าศรัทธาของชุมชน เกิดเจ้าของเรือที่เป็นตัวแทนของกิจการทางธุรกิจและการเมือง ส่วนกิจการของชุมชนยังคงเหลือเฉพาะวัดต่างๆ แต่ก็จัดระบบแบบธุรกิจมากกว่าความเสียสละของคนเหมือนอดีต การพายเรือแข่งขันกลายเป็นอาชีพซึ่งไม่ใช่ความศรัทธาและความสนุกสนานเหมือนเดิม ผู้นำในการแข่งขันหรือผู้มีบทบาทในการแข่งขันไม่ใช่ความศรัทธาของประชาชนแต่เป็น

ผู้มีอำนาจและมีเงินเข้ามาแทน ทั้งนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมการแข่งขันเรือประกอบไปด้วย

1) การก่อเกิด “ทีมเรือ” ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าทีมเรือมีจุดเริ่มต้นมาจากนายทุนผู้สนใจในกิจกรรมแข่งเรือ เมื่อมีโอกาสจึงส่งเงินทุนสนับสนุนโดยมอบอำนาจการควบคุมดูแลให้กับผู้จัดการเรือเป็นผู้ฝึกซ้อม ดูแลฝึกพาย ส่งเสริมพัฒนาเรือและฝึกพายให้พร้อมลงแข่งขันในสนามต่าง ๆ ที่เจ้าของเรือเห็นชอบ ดังปรากฏจากคำสัมภาษณ์ของผู้จัดการเรือทำให้ทราบปัจจัยของการตั้งทีมเรือเพื่อควมมีประสิทธิภาพและความคุ้มค่าด้านเศรษฐกิจ⁶

2) การก่อเกิด “ทีมฝีพาย”

เดิมกลุ่มฝีพายอดีต คือ ชาวบ้านจะใช้เวลาวางจากการยังชีพ ในช่วงเช้า หรือ เย็น มาฝึกซ้อมพายเรือ เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียง เตรียมพร้อมกำลัง แต่เดิมก่อนลงแข่งขันในสนามใหญ่ ๆ นิยมมีการเก็บตัว ฝึกซ้อม กินนอนที่วัด ประมาณ 3 - 7 วัน ปัจจุบันกลุ่มฝีพายมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ของสังคมจากปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจการประกอบอาชีพจะต้องหารายได้ ค่าครองชีพสูงขึ้นฝีพายชาวบ้านจึงลดลงในการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมาจะพบการสนับสนุนกิจกรรมการแข่งขันเรือซึ่งมีผลต่อ “ฝีพาย” คือ หน่วยงานภาครัฐด้านความมั่นคง เช่น ทหาร ตำรวจ ได้นำกำลังพลฝึกซ้อมพายเรือ ร่วมการแข่งขันเรือยาวประเพณี⁷

ประเภทของฝีพายมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กับรูปแบบการจัดงานแข่งเรือ สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วยฝีพายชาวบ้าน ฝีพายจากหน่วยงานราชการ ฝีพายมืออาชีพ ดังนี้

(1) ฝีพายชาวบ้าน ในอดีตชาวบ้านจะใช้เวลาวางจากการยังชีพ ในช่วงเช้า หรือ เย็น มาฝึกซ้อมพายเรือ การรวมกลุ่มของฝีพายชาวบ้านมีจำนวนลดลง เนื่องจากการผลิตในภาคเกษตรกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปการทำไร่ ทำนา สามารถ

⁶ ไพรินทร์ เกิดน้อย, เจ้าของกิจการ. สัมภาษณ์. 23 พฤษภาคม 2556.

⁷ เรืองรัตน์ ฤทธิ์วิรุฬห์. การแข่งขันเรือยาวประเพณี : ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร, หน้า 72.

ทำได้หลายครั้งต่อปี เริ่มไถนา หว่านข้าว เกี่ยวข้าวได้ตลอดปี จึงทำให้ชาวบ้านมีเวลาว่างไม่ตรงกันยากต่อการนัดมาซ้อมพายเรือ⁸

(2) **ฝีพายจากหน่วยงานราชการ** การก่อตัวของฝีพายจากหน่วยราชการทหารได้สนับสนุนกิจกรรมการแข่งขันเรือยาว พร้อมทั้งการมีเรือของต้นสังกัดโดยตั้งเป็นชื่อหน่วยงานเพื่อประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงของหน่วยงาน ภายหลังการแข่งขันเรือยาวเป็นที่นิยมแพร่หลายมากขึ้น หน่วยงานราชการ อาทิ ทหาร ตำรวจ ได้นำกำลังพล ฝึกซ้อมพายเรือในระยะแรกๆ ฝีพายจากหน่วยงานราชการส่วนใหญ่ ถูกเกณฑ์มาพายจะแข่งขันสู้ชาวบ้านไม่ได้เนื่องจากทหารบางคนขาดทักษะและเทคนิคในการพายเรือ แตกต่างจากฝีพายชาวบ้านมีประสบการณ์มากกว่า ต่อมาภายหลังฝีพายทหารได้เรียนรู้และพัฒนาฝีพายให้ดีขึ้น ประกอบกับทหารมีความแข็งแกร่ง มีระเบียบวินัย ความพร้อมเพรียงและมีเวลาในการฝึกซ้อมดีกว่าชาวบ้าน ที่ติดภาระในการยังชีพจึงประสบผลสำเร็จในการแข่งขัน⁹

(3) **ฝีพายมืออาชีพ** เมื่อกระแสตื่นตัวของวงการเรือยาวเป็นที่นิยมมากขึ้น ประกอบกับสภาพสังคมเปลี่ยนไปก่อเกิดฝีพายมืออาชีพ ซึ่งพัฒนามาจากฝีพายทหารที่ปลดประจำการและมีโอกาสได้พายเรือไปกับหน่วยงานต้นสังกัดถึงแม้จะปลดประจำการแล้ว เนื่องจากทางต้นสังกัดมีข้อจำกัดในการฝึกทหารรุ่นใหม่ การฝึกแต่ละรุ่นใช้เวลาเพราะทหารเกณฑ์ส่วนใหญ่พายเรือไม่เป็นสัมพันธ์กับการคมนาคมด้วยเรือมีเฉพาะบางพื้นที่เท่านั้น จึงเกิดระบบการจ้างพายเรือขึ้นมาเป็นการเฉพาะ โดยจ่ายระบบค่าตอบแทนเป็นฝึกซ้อมเรือด้วยการจ่ายค่าตอบแทน เป็นเบี้ยเลี้ยงในการฝึกซ้อมก่อตัวเป็น “ทีมพายเรือ” และมีการพัฒนาระบบฝีพายมืออาชีพ เมื่อมีการลงทุนจ้างทีมพายเรือ การแข่งขันเพื่อชัยชนะจึงต้องมีการลงทุนเพิ่มมากขึ้น มีการประมาณค่าใช้จ่ายก่อนและหลังการแข่งขัน มีการพัฒนาเทคนิคและวิธีการที่จะให้ชนะการแข่งขันอย่างเป็นระบบมากขึ้น

⁸ บัญชา คารวะ. สัมภาษณ์. 22 พฤษภาคม 2556.

⁹ ขวัญทอง สอนศิริ. สัมภาษณ์. 24 พฤศจิกายน 2555.

3) การก่อเกิด “โปรโมเตอร์” ทีมจัดการแข่งเรือ

ผู้ที่มีบทบาทในการจัดการแข่งขันและพิธีกรรมต่างๆ แต่เดิมเป็นบทบาทของนักพากย์ หรือเป็นโฆษกงานในชุมชนและท้องถิ่นที่มีความสามารถในการบรรยายเป็นอาสาสมัครในการบรรยายการแข่งขันการแข่งเรือในแต่ละชุมชน ต่อมาพัฒนาเป็นทีมนักพากย์มืออาชีพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กล่าวถึง “...คนพากย์จะมีเป็นทีม 3-4 คนสลับหมุนเวียนกันไปตลอดการแข่งขัน...”¹⁰ เมื่อการแข่งขันเรือมีพิธีรูปแบบการจัดงาน ขั้นตอนการแข่งขันและกติกาการแข่งขันที่มีเพิ่มจากเดิมในช่วงที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงาน ปริมาณเรือที่เข้าร่วมแข่งมีเพิ่มมากขึ้น ในแต่ละพื้นที่มีการจัดตารางการแข่งขันประจำปี ทั้งหมดเป็นปัจจัยทำให้ต้องการทีมจัดการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ก่อเกิด “โปรโมเตอร์” เพื่อบริหารจัดการงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย

เครือข่ายและความสัมพันธ์ของผู้เล่นพนันทายผลการแข่งขันเรือยาวประเพณี

ในอดีตที่ผ่านกิจกรรมการแข่งขันและการทายผลการแข่งขันด้วยการพนันขันต่อมีมานานคู่กับการแล้ว จากเอกสารบันทึกชาวต่างชาติจดหมายเหตุของลาตูแบร์กล่าวถึงการแข่งขันเรือในสมัยกรุงศรีอยุธยาว่า “..ชาวสยามเลือกเรือยาว 2 ลำมาเปรียบส่วนสัดให้เท่ากันทุกอย่างเท่าที่สามารถจะทำได้ แล้วก็แบ่งเป็นสองพวกเพื่อพนันขันต่อกัน ครั้นแล้วคณะกรรมการก็ลุกขึ้นยืนทำจังหวะเร่งเร้าส่งเสียงร้องหนุนและโยกไหวไปทั้งเนื้อตัว...พวกฝีพายก็ปลุกใจตัวเองด้วยการส่งเสียงร้องอย่างน่าเกรงขาม...”¹¹ จะเห็นได้ว่า เมื่อมีการแข่งขันก็มีการพนันขันต่อมาเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับกิจกรรมแข่งเรือ ในอดีตผู้เล่นพนันจะมีโอกาสเล่นพนันช่วงระยะเวลาเทศกาลแข่งเรือในชุมชนสามารถเล่นพนันในแต่ละสนามที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง สำหรับกลุ่มผู้เล่นพนันทายผลการแข่งขันเรือยาวประเพณีในอดีต การพนันในมิตินี้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ทำให้

¹⁰ บัญชา บุญพรหม. สัมภาษณ์. 26 พฤษภาคม 2556.

¹¹ เตอะ ลา ลูแบร์. จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม. แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : ศรีปัญญา, 2548, หน้า 243. หน้า 234.

คนชนบทได้พูดคุยกัน เป็นเครือข่ายทางสังคม เป็นสันตนาการ ปริมาณเงินพนัน คาดว่าไม่สูงมาก

ต่อมารูปแบบการพนันมีความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นและปริมาณเงินเครือข่าย มีปริมาณมาก นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแข่งขันจากการละเล่นพื้นบ้าน ในชุมชนเป็นกีฬาพื้นบ้านที่ผู้เข้าร่วมการแข่งขันภายในท้องถิ่นและระหว่างท้องถิ่น ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการพนันกับการแข่งเรือประเพณี ยังขาดการประมวลสถานการณ์ในเชิงลึกออกสู่สาธารณชน การสะท้อนประเด็น ดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึงกลุ่มผู้เล่นการพนัน เล่นอะไร และเล่นอย่างไร

การจัดประเภทกลุ่มผู้เล่นการพนัน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มผู้เล่น “เซียนพนัน” หรือข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เรียกกลุ่มนี้ว่า “ขาใหญ่” พวกเขาใหญ่จะเล่นพนันในวงเงินที่สูง ส่วนมากเป็นเจ้าของธุรกิจ เช่น โรงสี โรงเรื้อย ธุรกิจตลาดมืด (เจ้ามือห่วย ปลอ่ยเงินก้อนกระบบ) ประเภทธุรกิจที่ทำ รายได้ให้กับเจ้าของกิจการในระดับสูงและจัดผู้เล่นพนันอยู่ในกลุ่มเซียนพนันเรือ เป็นกลุ่มคนที่สนใจกิจกรรมแข่งเรือมักจะเล่นพนันในพื้นที่และเดินทางติดตามเรือ ที่สนใจไปแข่งขันสนามอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้ กลุ่มเซียนพนันเรือมักจะมีความสัมพันธ์ กับทีมเรือในระดับที่สามารถต่อรองหรือกำหนดเกมส์การแข่งขันเพื่อผลประโยชน์ของ กลุ่มเซียนพนันได้ บางครั้งกลุ่มเซียนพนันอาจจะมิได้ไปดูการแข่งขันด้วยตนเอง อาจจะส่งตัวแทนติดตามข้อมูลทีมเรืออย่างใกล้ชิดต่อเนื่อง ลักษณะการเล่นพนันใช้ วิธีการวางเดิมพัน วงเงินพนันนับตั้งแต่หลักแสนถึงหลักล้าน ส่งผลให้การคาดการณ์ เงินหมุนเวียนในกลุ่มนี้เป็นหลักล้านระหว่าง 1-10 ล้านบาท ต่อการแข่งขันในหนึ่ง สนาม โดยเฉพาะช่วงที่ระยะเวลาที่วงเงินการพนันหมุนเวียนมากที่สุด การแข่งขัน 8 ลำสุดท้าย¹²

2) กลุ่มผู้เล่น “ขาประจำ” ในกลุ่มผู้เล่นประจำซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ขาประจำที่เป็นคนเล่นพนันโดยมิได้เกี่ยวข้องกับการจัดทีมเรือ เป็น ผู้เล่นที่ติดตามการเล่นในแต่ละสนาม และ 2) ขาประจำที่เล่นพนันและเกี่ยวข้องกับ

¹² นายเล็ก (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

การจัดทีมเรือลงแข่งขันในแต่ละสนาม หรือเรียกกันว่า “กลุ่มทีมเรือ” อันประกอบไปด้วยผู้จัดการเรือ ฝีพาย รวมถึงผู้ติดตาม ตามที่กล่าวข้างต้นแล้วว่าในหนึ่งทีมเรือประกอบด้วยคนจำนวนมาก ความแตกต่างระหว่างเซียนพนันหรือ “กลุ่มขาใหญ่” กับ “กลุ่มขาประจำ” คือ ปริมาณเงินที่เล่นพนันของกลุ่มขาประจำจะไม่มากเท่ากับกลุ่มขาใหญ่

การก่อตัวของกลุ่มขาประจำสนามแข่งขันมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการจัดระบบข้อมูลที่ทันสมัยการหาข้อมูลจะใช้วิธีการพูดคุย และมักจะหาข้อมูลในเว็บไซต์ เช่น Thailandlong boat, Siannava, thaiboatraces, สมาคม/ชมรมเรือยาวแต่ละจังหวัด และจาก facebook ซึ่งเป็นเว็บเฉพาะของกลุ่มติดตาม “ข้อมูล” เพื่อประกอบการตัดสินใจเล่นพนัน วิธีการคือ ทายผลพนันจะดูจากประวัติการแข่งขันที่ผ่านมา การแพ้-ชนะ ประวัติการครองแชมป์ การฝึกซ้อมข้อเท็จจริงจากการสัมภาษณ์ที่กล่าวถึงวิธีการหาข้อมูลของเซียนประจำสนาม¹³

3) กลุ่มผู้เล่น “ชาจร” ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กล่าวถึงกลุ่มผู้เล่นการพนันขอบสนามในจำนวนเงินไม่สูงมาก นับตั้งแต่หลักสิบจนถึงไม่เกินหมื่นบาท พวกเขาจะเล่นพนันกันเป็นกลุ่ม หากแพ้ชนะก็จ่ายกันตรงนั้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักพนันชาจรได้เล่าว่า ลักษณะการแทงของชาจรมีทั้งการแทงแบบเดิมพันและการแทงโดยตรง¹⁴ นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เล่นพนันในระดับชาจร ทำให้ทราบถึงเหตุผลการเล่นพนันที่ยังคงสัมพันธ์กับการขึ้นชมเรือท้องถิ่นของตนเอง บางครั้งไม่ได้ศึกษาข้อมูลเช่นใน “กลุ่มขาใหญ่” หรือ “ขาประจำสนาม” แต่จะเล่นพนันเพื่อเชียร์เรือจากชุมชนและท้องถิ่นของตนเองและจำนวนเงินเล่นพนันไม่มาก “...เชียร์ทีมบ้านตัวเอง ...จริง ๆ จุดมุ่งหมายของการแข่งเรือก็คือชื่อเสียง กับถ้วยรางวัล การล่าถ้วยรางวัล ชื่อเสียงของเรือและชื่อเสียงของพื้นที่แต่ละพื้นที่....ในเรื่องการพนันนั้นจะเป็นการเชียร์ของคนในชุมชนภายในหมู่บ้าน ภายในจังหวัด ซึ่งคนเหล่านั้นมาเชียร์เรือของเขาเอง โดยไม่ว่าเรือของเขาจะไปแข่งที่ไหน เขาก็จะตามไปลุ้นไปเชียร์...”¹⁵

¹³ นาย ค. (ผู้จัดการทีมเรือไกรทอง กระทิงแดง จังหวัดนครสวรรค์). สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

¹⁴ จลอม ชูพัก. สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

¹⁵ ทองดี นุ่มจ้อย. (62 ปี). ภูมิลำเนา ต.เนินปอ อ.สามง่าม จ.พิจิตร. สัมภาษณ์. 1 กันยายน พ.ศ. 2555.

พฤติกรรมการเล่นพนันแบ่งออกเป็นการต่อ คือ ภาษาที่สื่อสารระหว่างการทายผลพนันของ นักพนันเรือ “...การเล่นพนันแทงเรือ คือ จะยกมือคว่ำมือชูสองนิ้ว คือ ต่อ 2 แต่ถ้าหงายมือชู 2 นิ้ว คือ รอง 2...”¹⁶ ลักษณะสำคัญของการการต่อจะสัมพันธ์กับภาษาท่าทางของนักพนันที่เกี่ยวข้องกับการพนันเรือประกอบด้วย การชูสองนิ้วขึ้น, ชูสองนิ้วลง, การพยักหน้า, จับมือ, การโบกมือ ฯลฯ

สำหรับกลโกงและเล่ห์เหลี่ยมในการแข่งขัน คือ การลัมเรือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบถึงลักษณะการลัมเรือดังข้อมูล “...การพนันเรือก็มีลัมเหมือนเล่นพนันมวย จะสังเกตง่าย ๆ ตอนปล่อยเรือ ถ้าเรือลำไหนเอนออกวิ่งไม่ค่อยตรงนั้นแหละ คือ เขาลัมเรือ เพราะจะตามอีกลำไม่ทัน ส่วนมากเขาจะตกลงกันมาก่อน แล้วระหว่างผู้จัดการเรือ เรือไม่ค่อยดังเขาก็อยากได้เงินดีกว่าแพ้ไปแล้วไม่ได้อะไรเลย จะเหลือแต่ลำเก่ง ๆ ที่แข่งขันกัน เรื่องแพ้นะเมื่อผลออกมาก็ต้องจ่ายเงิน...”¹⁷

ในระหว่างการแข่งขันผู้พนันเรือมักจะสังเกตเพื่อสาเหตุและข้อเท็จจริงในประเด็นการลัมเรือเกิดขึ้นในสนามแข่งขันเกิดซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากปัจจัยเรื่องเงินเดิมพันระหว่างเจ้ามือและผู้เล่นเรือ ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ “...สังเกตจากการปล่อยเรือ ถ้าเรือลำไหนออกวิ่งไม่ค่อยตรงทางนั้นแหละ หมายถึง เขาลัมเรือเนื่องจากจะตามอีกลำไม่ทัน ซึ่งส่วนมากจะมีการตกลงกันมาแล้ว...ในบางครั้งก็เกิดจากการเจ้ามือจ้างให้ลัมเรือได้ด้วยเช่นกัน เนื่องจากมีคนเล่นสูง เจ้ามือสู้ไม่ไหว...”¹⁸

ระบบเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนเล่นพนันเรือส่วนมากจะเป็นคนรู้จักกันในกลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มคนในวงการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการแข่งขันเรือยาว กลุ่มนักเขียนพนันที่ติดตามการแข่งขันเรือในแต่ละสนามแข่งขันคณะกรรมการการจัดแข่งขันจะทราบถึงพฤติกรรมการเล่นพนันและมักจะจัดพื้นที่เหมาะสมในสนามการชมการแข่งขัน โดยเฉพาะจุดที่อยู่ใกล้เส้นชัย

สำหรับบรรยากาศการเล่นพนันและการต่อรองการพนันเรือวิธีการพนันเรือใช้วิธีเดียวกับการพนันฟุตบอล การพนันมวย การพนันม้า ฯลฯ โดยในการพนันเรือ

¹⁶ นายประสิทธิ์ (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

¹⁷ มนูญ จันทรเดช, ภูมิลำเนาจังหวัดพิจิตร. สัมภาษณ์. 1 กันยายน พ.ศ. 2555.

¹⁸ แหล่งเดิม

เขาให้ดูสองร่อนน้ำคือร่อนน้ำแดงกับน้ำเงิน เขาจะไม่เอ่ยชื่อเรือเพราะว่ามันยาว ในการวางเงินเดิมพัน จะวางตั้งแต่หลักร้อยขึ้นไป ถ้าได้ก็จะได้แต่ถ้าเสีย ก็เสียไปทั้งหมดเลย ถ้าได้ไปก็ถือจะนำไปต่อได้ คือการต่อแต้ม ผู้พนันส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของเรือ ผีพายบ้าง รูปแบบการพนัน แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

“การเดิมพัน” วิธีการเล่นพนันแบบเดิมพันเหมาก่าย คือ ผู้เล่นพนันจะเล่นเป็นทีม เงินเดิมพันสูง ผู้เล่นหลายคนรวมกันกำหนดวงเงินเดิมพัน มีการวางข้อตกลง เช่น ถ้าเรือที่ชนะคนที่ร่วมพนันด้วยจะได้รับการแบ่งเงินเท่าไร รวมถึงการเหมาก่าย “เหมาเป็นงานๆ” คือ นับตั้งแต่เริ่มต้นการแข่งขันจนถึงสิ้นสุดงาน ผู้ที่รับพนันแบบเดิมพันเหมาก่ายส่วนใหญ่เป็นกลุ่มมีเครือข่ายสัมพันธ์กันหลายคนเป็นกลุ่มใหญ่ นักพนันส่วนใหญ่ใช้ภาษาที่สื่อถึงการเดิมพันว่า “...แชมป์หรือไม่แชมป์...” หมายถึง จะชนะต่อเนื่องจากปีก่อนหรือไม่ ถ้าชนะเลิศในการแข่งขันต่อเนื่องได้เรียกว่า “แชมป์”

อีกวิธีการเล่นโดยตรงเรียกว่า “การนับแต้ม” ถือเป็นการนับคะแนนว่า ถ้าชนะจะข้างแดงหรือน้ำเงิน คือ การเล่นพนันกันในกลุ่มเล็ก “...ถ้าเรือสูสีก็เยอะทุกทีเขาจะเล่นกัน ...จะเลือกแทงคูที่มันสูสีกัน การที่คาดเดาไม่ถูก จะตายถูกไม่ถูกนั้นมันต้องลุ้น มันต้องเสี่ยงเอาแล้วแต่เรา ก็ต้องลุ้นเรื่องการโกงอีก เมื่อก่อนการโกงเรือเราชนะก็ตัดสินให้แพ้...แต่เดี๋ยวนี้ดีขึ้นมีจอโชว์ให้เห็นกันชัด ๆ...”¹⁹

บทสรุป

การแข่งเรือยาวประเพณีมีวิวัฒนาการมาจากการใช้เรือในชีวิตประจำวัน สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนริมน้ำ จุดเริ่มต้นมาจากการแข่งขันหมู่บ้านได้นำ “เรือ” มาร่วมแข่งขันเพื่อความสนุกสนานในช่วงเทศกาลงานบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมดังกล่าวได้กระทำเป็นประจำทุกปี ก่อเกิดพัฒนาการในสร้างกลไกความร่วมมือของชุมชน มีการบริหารจัดการสร้างแรงบันดาลใจเริ่มมีการมอบรางวัลและพัฒนามาเป็นถ้วยรางวัลเกียรติยศพร้อมเงินสดในปัจจุบัน

การใช้เรือและการสัญจรทางน้ำของคนในชุมชนริมน้ำได้ลดลงเพราะมีการคมนาคมผ่านถนนที่สะดวกมากขึ้น จากปัจจัยและเงื่อนไขในการเมือง เศรษฐกิจ

¹⁹ รงค์ ทอมสะอาด. สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

และสังคมของชุมชนเปลี่ยนแปลงส่งผลให้การจัดกิจกรรมการแข่งขันเรือมีมิติของการซ้อนทับระหว่าง “การละเล่นพื้นบ้าน” กับ “เกมส์กีฬา” โดยผู้นำท้องถิ่นได้นำกิจกรรมการแข่งขันเรือยาวประเพณีมาจัดงานเพื่อการอนุรักษ์ประเพณีและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน การแข่งขันเรือยาวประเพณีผูกพันอยู่กับงานประจำปีของวัดต่างๆ ในชุมชน

นับจากพัฒนาการของกิจกรรมการแข่งขันเรือยาวประเพณีมาเป็นรูปแบบเกมส์การแข่งขัน รูปแบบการจัดงานเปลี่ยนแปลงไป เริ่มจาก “เจ้าภาพหลัก” ซึ่งแต่เดิมคือ วัด ที่มีคณะกรรมการวัดที่เป็นตัวแทนจากสมาชิกของคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการจัดงาน ต่อมาเมื่อมีการจัดงานให้ใหญ่ขึ้น เจ้าภาพจึงมีหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมจัดงานและเจ้าภาพก็ร่วมกันสนับสนุน “งบประมาณ” เมื่อจัดงานในแบบเดียวกันในหลายพื้นที่ การก่อเกิดทีมงาน (work team) ก่อเกิดรูปแบบการทำงานในระบบความสัมพันธ์แบบใหม่เรียกว่า “โปรโมเตอร์” (promoter) ได้กลายมาเป็นกลไกสำคัญของการทำงานแข่งขันเรือยาวประเพณี

ในฐานะที่เป็น “เกมส์กีฬา” การแข่งขันได้มีการพัฒนากติกาและเงื่อนไขการแข่งขันให้เป็นสากล มีการเพิ่มขึ้นของสนามแข่งขันทั่วประเทศ เมื่อมีการแข่งขันอย่างต่อเนื่องจึงเกิดการพัฒนารื้อเรือ มีการลงทุนและพัฒนากลยุทธ์เพื่อหวังผลชนะการแข่งขัน นำมาสู่การพัฒนาตัวเรือและการซ่อมบำรุงด้วยเทคนิคสมัยใหม่รวมถึงธุรกิจที่เกี่ยวข้อง รูปแบบการจัดงานผู้จัดได้เพิ่มเขตมีการจัดโซนเพื่อชมการแข่งขันในจุดที่อยู่ใกล้เส้นชัยให้กับกลุ่มผู้เล่นเรือได้ลุ้นทายผลการแข่งขันรวมถึงการถ่ายทอดสดผ่านสถานีโทรทัศน์ในสนามแข่งขันที่สำคัญ ทั้งหมดเป็นการพัฒนาและการก่อเกิดความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการแข่งขันเรือ ซึ่งนำมาสู่รูปแบบการเล่นเรือมีความซับซ้อนปริมาณความถี่และวงเงินพนันจึงเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

ข้อมูลจากเอกสาร

ซัชชัย โกมารทัต. กีฬาพื้นเมืองไทยภาคกลาง : ศึกษา และวิเคราะห์ความเป็นมา

วิธีเล่น และคุณค่ากรุงเทพฯ : บริษัท สถาพรบุ๊คส์ จำกัด. 2549.

เดอ ลา ลูแบร์. จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม. แปลโดย สันต์ ท. โกลบุตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: ศรีปัญญา, 2548, หน้า 243.

เทศบาลนครพิษณุโลก. การแข่งขันเรือยาวประเพณีชิงถ้วยพระราชทานฯ จังหวัดพิษณุโลก ประจำปี 2547 วันที่ 18-19 กันยายน 2547. พิษณุโลก : เทศบาลนครพิษณุโลก. 2547.

ประไพ ทิมพงษ์(บรรณาธิการ). เรือยาวไทย. นครสวรรค์:นิวส์เสริมคร, 2533.
เรืองรัตน์ ฤทธิ์วิรุฬห์. การแข่งขันเรือยาวประเพณี : ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร. หน้า 72.

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ขวัญทอง สอนศิริ. เลขานุการชมรมเรือยาวจังหวัดพิษณุโลก กรรมการบริหารสมาคมเรือพายแห่งประเทศไทย ภูมิลำเนา จ.พิษณุโลก. สัมภาษณ์. 24 พฤศจิกายน 2556.

ณรงค์ หอมสะอาด. สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

ทองดี นุ่มจ้อย. (62 ปี). ภูมิลำเนา ต.เนินปอ อ.สามง่าม จ.พิจิตร. สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

นาย ก. (นามสมมติ). ผู้จัดการเรือยาวไกรทอง กระทิงแดง จังหวัดนครสวรรค์. สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

นาย ค. (ผู้จัดการทีมเรือไกรทอง กระทิงแดง จังหวัดนครสวรรค์). สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

นายประสิทธิ์ (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

นายเล็ก (นามสมมติ). สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

บัญชา บุญพรหม. สัมภาษณ์. 26 พฤษภาคม 2556.

บัญชา คารวะ. เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร. สัมภาษณ์. 22 พฤษภาคม 2556.

ผวน ทองคำ. ภูมิลำเนาจังหวัดพิจิตร. สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

ไพรินทร์ เกิดน้อย. เจ้าของกิจการ. สัมภาษณ์. 23 พฤษภาคม 2556.

มนูญ จันทรเดช. ภูมิลำเนาจังหวัดพิจิตร. สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

ลอม ชูฝึก. สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.

สมภพ ชูกร. (33 ปี). ภูมิลำเนา เลขที่ 20/75 ถ.คลองกระเซนท์ อ.เมือง จ.พิจิตร.
สัมภาษณ์. 1 กันยายน 2555.